

TISKOVÁ ZPRÁVA

Aktuální výzkum ukazuje otevřenost veřejnosti vůči restorativní justici i potřebu další osvěty

Praha, 27. října - Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) realizoval v říjnu 2025 výzkum veřejného mínění, zaměřený na názory a postoje českých občanů ke kriminalitě a trestání. Uskutečněn byl na reprezentativním vzorku 1.000 obyvatel ČR starších 15 let. Jednou z oblastí, které se věnoval, byla restorativní justice. Ta byla i tématem mezinárodní osvětové akce Týden restorativní justice, která v listopadu probíhala v ČR.

Nízká informovanost, ale vysoká potenciální podpora

Výsledky ukázaly, že pojem restorativní justice je pro většinu veřejnosti stále neznámý. Přiznaly to více než tři čtvrtiny dotázaných (77 %). Míra informovanosti je přitom v dané oblasti zásadní. Kriminologické výzkumy dokládají, že **čím více občané vědí o různých alternativních trestech či opatřeních, tím více podporují jejich využívání**. Také aktuální studie ukazuje, že v okamžiku, kdy byly respondentům popsány základní principy mediace jakožto klasického restorativního opatření, většina z nich (60 %) vyjádřila podporu pro jeho využívání. Celkem 40 % z nich dokonce zastávalo názor, že jako postup pro řešení trestných činů může být mediace vhodná u jakéhokoli typu kriminality.

„Potvrdilo se, že představy, které o české veřejnosti máme, bývají někdy mylné. Z internetových diskusí nebo sociálních sítí můžeme totiž snadno nabýt dojmu, že naši občané si efektivní trestní politiku spojují výhradně s přísným trestáním, ideálně ve formě mnohaletého uvěznění, kde budou odsouzení jen o chlebu a vodě. Ve skutečnosti si ale většina lidí velmi dobře uvědomuje, že ke skutečné nápravě pachatelů, ale stejně tak i k uspokojení potřeb obětí, vedou jiné cesty. V minulosti jsme se podobným způsobem ve výzkumu dotazovali i na uplatňování probace. Výsledky byly v zásadě stejné. Naprostá většina občanů příliš netuší, o co konkrétně se jedná. Jakmile jim ale základní principy těchto opatření popíšeme, nemají problém se s nimi ztotožnit. I proto jsou akce typu Restorativního týdne tak důležité. Musíme využít každé příležitosti, jak veřejnosti vysvětlit, že to, co se skrývá pod termínem alternativní tresty, není projevem naší naivity nebo změkčilého přístupu ke zločincům. Naopak se přesvědčí, že tyto přístupy dávají smysl a odpovídají naší potřebě přimět pachatele k tomu, aby přijali odpovědnost za svoje chování a začali sami usilovat o to stát se užitečnou součástí celé společnosti,“ říká vedoucí výzkumné skupiny IKSP Jan Tomášek.

Právě takové akce můžou do budoucna významně přispět k dalšímu rozvoji restorativní justice, a tím pádem třeba i k výraznější pomoci obětem, dodává **ředitelka Probační a mediační služby Gabriela Slováková**: „Restorativní přístup připomíná, že zásadní je obnovení důvěry a bezpečí. Odborná práce s oběťmi i pachateli dává šanci, aby z nespravedlnosti vzniklo porozumění na obou stranách. A z bolesti změna, na které mí kolegové z probační a mediační služby každý den pracují. Protože odsouzení pachatele samo o sobě nezajistí pocit bezpečí oběti. Náprava vztahů narušených trestnou činností a vědomí, že pachatel porozuměl následkům trestného činu, a už nikoho neohrožuje, může pomoci obětem najít smysl a spravedlnost. To je každodenní cíl naší práce.“

Potřeba vysvětlovat zkušenosti obětí i pachatelů

Výzkum naznačil, kam by osvěta v případě restorativní justice mohla konkrétně směřovat. „Kriminologické studie, které se zabývají zkušenostmi přímých účastníků mediace, jasně dokazují, že naprostá většina z nich je s jejím průběhem i výsledkem spokojena. Cení si možnosti mluvit o tom, co se

stalo, vyjádřit svoje emoce. Je pro ně důležité diskutovat o možnostech, jak by mohl pachatel svůj skutek napravit. Veřejnost by se proto měla dozvědět, že právě v tomto smyslu restorativní justice prokazatelně funguje,“ vysvětluje Jan Tomášek. Výzkum zároveň ukázal, že veřejnost má řadu pochybností o ochotě obětí účastnit se mediace i o motivaci pachatelů. Zkušenosti ze zahraničí v tomto případě hovoří o síle konkrétních příběhů a kauz, na kterých jde lidem nejpůsobivěji ukázat, jaké pozitivní změny v životě pachatele i oběti může restorativní přístup přinést.

Lidé s přímou zkušeností s viktimizací jsou nejvíce nakloněni alternativním přístupům

Část otázek v rámci aktuálního výzkumu směřovala i k hypotetické situaci, zda by si respondent uměl představit svou vlastní účast na mediaci, a to v případě, že by se stal obětí trestné činnosti. Ukázalo se, že velmi záleží na okolnostech. Pokud by se jednalo o méně závažný majetkový delikt, jehož pachatelem by byl dosud netrestaný pachatel mladšího věku, souhlas s mediací si dokázala představit polovina dotázaných (52 %). Pokud by ale popisovaný skutek byl násilného charakteru, zahrnoval zranění a pachatelem by byl recidivista pod vlivem návykové látky, ochota mediací podstoupit klesla na 18 %. „*U těchto otázek se potvrdil jeden ze zajímavých paradoxů, na které výzkumy tohoto typu pravidelně poukazují. Většina lidí předpokládá, že nejpřísnější postoje zastávají vůči pachatelům reálné oběti trestné činnosti. Dost často v jejich zájmu argumentují i někteří politici, chtějí-li zpřísnit zákony. Ve skutečnosti jsou to ale právě lidé s přímou zkušeností s viktimizací, kdo jsou nejvíce nakloněni různým alternativním přístupům, včetně mediace. Je pravděpodobné, že v nich vidí slibnější způsob naplnění svých potřeb, než by znamenalo jen samotné potrestání pachatele. V našem výzkumu by tak v popsaném hypotetickém případě krádeže věcí z auta souhlasilo s mediací 70 % lidí, kteří mají osobní zkušenost s viktimizací, a jen 44 % těch, kdo se obětí nikdy nestalo,*“ popisuje Jan Tomášek.

Postoje ovlivňuje subjektivně prožívaný pocit bezpečí

Analýza dat ukázala, že postoje či názory na restorativní justici nejsou příliš ovlivněny demografickými znaky, jako je pohlaví, věk nebo vzdělání. Mnohem větší roli hraje celkový pohled na kriminalitu a subjektivně prožívaný pocit bezpečí. Proti využívání restorativních opatření byli především ti respondenti, kdo jsou přesvědčeni, že kriminalita v ČR výrazně stoupá a cítí tak vyšší riziko, že by se mohli sami stát její obětí. „*Veřejnost má bohužel i díky médiím velmi zkreslené představy o rozsahu, struktuře i vývoji kriminality. Pokud si někdo myslí, že počet trestných činů rok od roku dramaticky stoupá a většinu z nich tvoří závažné násilné skutky, je pochopitelné, že volá po radikálních krocích ke změně takového stavu a nebude sympatizovat s ničím, co vypadá jako přehnaně shovívavý přístup k pachatelům. Ani statistiky, ani viktimologické výzkumy ale rozhodně nehovoří o tom, že je situace v České republice v tomto ohledu vážná. Patříme naopak k nejbezpečnějším zemím světa,*“ říká vedoucí výzkumné skupiny IKSP.

Důležitost pohledu obětí

Restorativní justice má u české veřejnosti potenciálně velkou šanci na úspěch díky tomu, že se programově zaměřuje na oběti a jejich potřeby. Výzkum ukázal, že právě toto téma je pro občany velmi důležité. Více než polovina dotázaných si například myslí, že by oběť měla mít možnost vyjádřit se k tomu, zda má být pachatel propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody. Více než 40 % se pak obává, že se české soudy starají spíše o práva pachatelů než obětí. „*Principy restorativní justice budou většinou lidí dávat smysl už z toho důvodu, že zcela zjevně směřují k tomu, aby oběť nebyla přehlíženou součástí celého systému. Není určitě náhodou, že naši respondenti většinou souhlasili s výrokem, že pokud se oběť s pachatelem dohodnou na řešení případu, měl by soud k takové dohodě přihlídnout,*“ konstatuje Jan Tomášek.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) je výzkumnou organizací v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, které je jeho zřizovatelem. IKSP se zabývá výzkumnou a analytickou činností v oboru kriminologie, penologie, viktimologie, trestního práva, trestní a bezpečnostní politiky. Hlavním cílem činnosti IKSP je přispívat výzkumnou, teoretickou, analytickou, publikační a další činností k tvorbě kvalitní legislativy a k formulování trestní a sankční politiky, založené na vědeckých poznatcích a zaměřené na účinnější kontrolu kriminality. Odborná činnost IKSP je realizována na základě Střednědobých plánů výzkumné činnosti, které vycházejí zejména z vládních, resortních či meziposortních koncepčních dokumentů v oblasti trestní politiky a vnitřní bezpečnosti, a z podnětů od hlavních uživatelů výsledků jeho činnosti.

Kontakt pro média:

Mgr. Kristýna Makovcová, média a PR, kristyna.makovcova@iksp.gov.cz, +420 606 558 436